

## POSTANOWIENIE

Dnia 5 kwietnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania J. G.  
od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego  
o prawo do emerytury rolniczej,  
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw  
Publicznych w dniu 5 kwietnia 2017 r.,  
na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 10 marca 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. przyznaje adwokat M. Ł. od Skarbu Państwa - Sądowi Apelacyjnego w (...) kwotę 270 zł (dwieście siedemdziesiąt) podwyższoną o podatek od towarów i usług w obowiązującej stawce tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

### UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w (...) wyrokiem z dnia 10 marca 2016 r. oddalił apelację wnioskodawcy J. G. od wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 3 listopada 2015 r. oddalającego odwołanie od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z dnia 3 października 2013 r., odmawiającej wnioskodawcy prawa do emerytury rolniczej z powodu nie spełnienia warunku podlegania ubezpieczeniu emerytalno – rentowemu przez okres co najmniej 30 lat.

Sąd Apelacyjny podniósł, że pomoc udzielana przez wnioskodawcę rodzicom w prowadzeniu gospodarstwa rolnego w okresach od dnia 19 września 1970 r. do dnia 14 lipca 1971 r. oraz od dnia 2 sierpnia 1971 r. do dnia 31 marca 1984 r., nie była pomocą regularną ani świadczoną w wymiarze co najmniej połowy ustawowego czasu pracy. Stąd nie spełnia wymogów pozwalających na doliczenie jej do stażu ubezpieczeniowego w rozumieniu art. 20 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 277 ze zm.). Gospodarstwo rodziców wnioskodawcy było ogólnotowarowe i miało małą powierzchnię (ok. 5 ha), a zamieszkiwało w nim 5 dorosłych osób, w tym pracujący tylko w tym gospodarstwie rodzice wnioskodawcy i jego dwóch starszych braci, którym dodatkowo czasami pomagał trzeci brat. Ilość pracy, którą należało wykonać w ramach codziennych obowiązków związanych z obsługą inwentarza i pracami polowymi nie wymagała na stałe zatrudnienia w tym gospodarstwie dodatkowo także wnioskodawcy. Jakkolwiek zapewne wykonywał on prace w gospodarstwie rolnym w okresie nasilenia prac polowych (żniwa, wykopki ziemniaków), ale miały one charakter dorywczy i okazjonalny. Ponadto dyspozycyjność wnioskodawcy do wykonywania prac w gospodarstwie rolnym była znacznie ograniczona, ponieważ w spornych okresach pracował zawodowo poza rolnictwem w pełnym wymiarze czasu pracy na trzy zmiany. Sąd Apelacyjny uwypuklił, że przy ustaleniu prawa do emerytury uwzględnia się okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, świadczonej przed dniem 1 stycznia 1983 r. w wymiarze przekraczającym połowę pełnego wymiaru czasu pracy, o ile praca ta ma charakter stały, co oznacza gotowość (dyspozycyjność) do wykonywania pracy rolniczej, gdy wymaga tego sytuacja. Doliczeniu okresu tej pracy nie stoi też na przeszkodzie okoliczność równoległego wykonywania przez ubezpieczonego (domownika) innej działalności o charakterze zarobkowym, ale mającej charakter marginalny. Jednak w stanie faktycznym sprawy nie można uznać, by praca zarobkowa wnioskodawcy miała taki charakter.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zaskarżył ten wyrok w całości domagając się jego uchylecia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu oraz zasądzenia kosztów udzielonej pomocy prawnej z urzędu w wysokości sześciokrotności stawki minimalnej.

Skargę oparto na obu podstawach kasacyjnych, tj. naruszeniu prawa materialnego, a mianowicie:

1) art. 20 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników przez niewłaściwe zastosowanie i niezaliczenie skarżącemu do okresu ubezpieczenia, od którego uzależnione jest przyznanie emerytury rolniczej, lat pracy w gospodarstwie rolnym, w których jednocześnie wykonywał pracę zarobkową i podlegał ubezpieczeniu pracowniczemu;

2) art. 6 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników polegające na błędnej wykładni pojęcia „stałe pracuje w gospodarstwie rolnym” i przyjęcie, że przesłanka „stałości” pracy wyklucza możliwość jednoczesnego świadczenia pracy w pełnym wymiarze w sytuacji, gdy przepisy nie odnoszą się w żaden sposób do zakresu pracy zarobkowej, która mogła być wykonywana w tym samym czasie co praca w gospodarstwie rolnym;

3) naruszeniu przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy - art. 232 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c. polegające na zaniechaniu dopuszczenia i przeprowadzenia przez Sąd Apelacyjny z urzędu dowodu z przesłuchania świadków w sytuacji, gdy dowód ten dotyczył faktów mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy zaś zaniechanie jego przeprowadzenia spowodowało pozbawienie skarżącego ochrony prawnej w zakresie słusznego roszczenia, a materiał dowodowy wskazywał na istnienie wysokiego prawdopodobieństwa zasadności dochodzonego roszczenia.

Okolicznością przemawiającą za przyjęciem skargi kasacyjnej do rozpoznania jest potrzeba wykładni art. 6 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, a w szczególności przesłanki „stałej pracy w gospodarstwie rolnym” i odpowiedzi na pytanie, czy zatrudnienie ubezpieczonego w pełnym wymiarze czasu pracy wyklucza możliwość uznania go za domownika w sytuacji, gdy pozostaje on równocześnie w gotowości do podjęcia pracy rolniczej w wymiarze czasu stosownym do prawidłowego jego funkcjonowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Instytucja skargi kasacyjnej ma charakter nadzwyczajnego środka zaskarżenia, czego wyrazem jest między innymi istotne ograniczenie dostępności

tegoż środka pod względem dopuszczalnych jego podstaw. Pomimo pozostawienia w art. 398<sup>3</sup> § 1 k.p.c. możliwości zaskarżenia orzeczenia z powodu naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie oraz z powodu naruszenia przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, zakres tych zarzutów w odniesieniu do wszystkich podmiotów uprawnionych do wniesienia skargi został ograniczony. Zgodnie bowiem z art. 398<sup>3</sup> § 3 k.p.c. podstawą skargi nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Oznacza to jednoznaczne określenie funkcji Sądu Najwyższego, który jako sąd kasacyjny nie jest sądem powszechnym zwykłej, trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna (podobnie jak uprzednio kasacja) nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2008 r., III UK 6/08, LEX nr 469183).

Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398<sup>9</sup> § 1 k.p.c., tj. wówczas, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398<sup>4</sup> § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich stanowi art. 398<sup>9</sup> § 1 k.p.c.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na przesłankę z art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 2 k.p.c.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance z art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 2 k.p.c., tj. na twierdzeniu o istnieniu potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (zob.: postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 424365; z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07, LEX nr 315351). Skarżącego obciążał zatem obowiązek przedstawienia odrębnej i pogłębionej argumentacji prawnej wskazującej na zaistnienie powołanej okoliczności uzasadniającej przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, zawierającej szczegółowy opis tego, na czym polegają poważne wątpliwości interpretacyjne (por. postanowienie Sądu Najwyższego: z dnia 8 lipca 2009 r., I CSK 111/09, LEX nr 570112; z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/06, LEX nr 950814). Nie można uznać, że w sprawie zachodzi potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii prawnej prezentowanej przez skarżącego, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, LEX nr 523522 oraz z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka z 2003 r. nr 13, poz. 5).

Wymienionych wyżej wymogów nie spełnia wniesiona w rozpoznawanej sprawie skarga kasacyjna. Z poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych, którymi Sąd Najwyższy na podstawie art. 398<sup>13</sup> § 2 k.p.c. jest związany, wynika, że na ogólnotowarowym i małym gospodarstwie (o powierzchni ok. 5 ha) rodziców skarżącego zamieszkiwało łącznie 5 dorosłych osób. Oznacza to, że ilość pracy koniecznej do wykonania w tak małym gospodarstwie i przy stosunkowo dużej liczbie osób do pracy nie wymagała zatrudnienia dodatkowo skarżącego na stałe w tym gospodarstwie. Natomiast przedstawiona w skardze potrzeba wykładni art. 6 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników dotyczy dopuszczalności wykonywania prac lub gotowości do ich wykonywania w gospodarstwie rolnym przez ubezpieczonego, który pracuje zarobkowo na pełny etat poza tym

gospodarstwem, a w konsekwencji możliwości uwzględnienia tego okresu przy ustaleniu prawa do emerytury. Pomija zatem, że zaskarżone rozstrzygnięcie zasadza się na ustaleniu, że gospodarstwo rodziców skarżącego było na tyle małe, iż pięć dorosłych osób w zupełności wystarczało do obsługi inwentarza i prac polowych w tym gospodarstwie, a więc nie było potrzeby by skarżący prace te wykonywał lub chociaż był gotowy do ich wykonywania co najmniej w połowie wymiaru czasu pracy. Tym samym wykracza poza podstawę faktyczną zaskarżonego wyroku.

Niezależnie od powyższego należy wskazać, że zagadnienie to było już przedmiotem rozważań orzecznictwa. Zgodnie z art. 6 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników domownikiem jest osoba bliska rolnikowi, która ukończyła 16 lat, pozostaje z rolnikiem we wspólnym gospodarstwie domowym lub zamieszkuje na terenie jego gospodarstwa rolnego albo w bliskim sąsiedztwie oraz stale pracuje w tym gospodarstwie rolnym i nie jest związana z rolnikiem stosunkiem pracy, jeżeli nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu lub nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty albo nie ma ustalonego prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Przez osoby bliskie rolnikowi należy rozumieć osoby, mające z rolnikiem takie więzi osobiste (rodzinne lub quasi rodzinne), które wyjaśniają przyczynę wykonywania pracy na rachunek rolnika bez wynagrodzenia z tego tytułu. Ustawodawca uwypuklił bliski związek tej osoby z rolnikiem (pozostawanie we wspólnym gospodarstwie domowym lub zamieszkiwanie na terenie jego gospodarstwa albo w bliskim sąsiedztwie), a po drugie, postawił warunek wykonywania stałej pracy w gospodarstwie rolnym. W orzecznictwie przyjmuje się, że prace wykonywane dorywczo, okazjonalnie nie spełniają tego wymogu. Miernikiem stałości pracy w gospodarstwie rolnym nie jest czas realizacji obowiązków, ale potrzeby związane z jego prowadzeniem (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2006 r., II UK 42/06, OSNP 2007 nr 19-20, poz. 292), zaś wymiar czasu pracy domownika ma być stosowny do prawidłowego funkcjonowania gospodarstwa rolnego, zgodnie z jego strukturą, przy uwzględnieniu jego obszaru oraz ilości pracujących w nim osób (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 1998 r., II UKN 3/98, LEX nr 1427356; z dnia 8 marca 2011 r., II UK 305/10, LEX nr 852557). Oznacza to, że warunek

wykonywania stałej pracy w gospodarstwie rolnym wymaga pewnego psychicznego nastawienia polegającego na związaniu się z gospodarstwem rolnym. Nie znaczy to, że praca w gospodarstwie rolnym musi stanowić podstawowe zajęcie i stałe źródło utrzymania domownika (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 8 września 2015 r., III AUa 126/15, LEX nr 1798604). Stała praca domownika w gospodarstwie rolnym nakierowana jest więc na aktualne i jednostkowe potrzeby wynikające z prowadzonej działalności rolniczej. Polega ona także na gotowości, dyspozycyjności jej świadczenia na rzecz gospodarstwa osoby bliskiej w wymiarze czasu stosownym do zakładanego przez rolnika prawidłowego jego funkcjonowania (por. wyrok Sądu Apelacyjnego Gdańsku z dnia 10 czerwca 2016 r., III AUa 200/16, LEX nr 2106938). Tymczasem z poczynionych w sprawie ustaleń wynika, że takich potrzeb w gospodarstwie rodziców skarżącego nie było.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398<sup>9</sup> § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym orzeczono na podstawie art. 98 § 3 k.p.c. w związku z § 4 ust. 1 i § 15 ust. 2, § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. z 2015 r., poz. 1801).